

IMPACTES DE LA PANDÈMIA DE LA COVID-19 EN L'ALUMNAT DE L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

PERSPECTIVES DEL PROFESSORAT

Coordinació

Irene Sabaté Muriel
Sílvia Bofill Poch

Equip d'investigació

Diana Mata Codesal

Edició i maquetació de l'informe

Gerard Caballé Tomàs

Objectiu general

Analitzar la manera com la crisi sociosanitària ocasionada per la pandèmia de la COVID-19 ha impactat sobre la **vinculació amb el sistema educatiu** dels infants i joves de L'Hospitalet de Llobregat, en edats compreses entre els 6 i els 16 anys.

Objectiu general

Analitzar la manera com la crisi sociosanitària ocasionada per la pandèmia de la COVID-19 ha impactat sobre la **vinculació amb el sistema educatiu** dels infants i joves de L'Hospitalet de Llobregat, en edats compreses entre els 6 i els 16 anys.

- Les **dinàmiques de vinculació i desvinculació** dels infants i joves envers el sistema educatiu durant la pandèmia (cursos 2019-2020 i 2020-2021)
- Els factors que incideixen i expliquen les distintes situacions de desvinculació, fent incidència en els **factors de risc** i els **factors de protecció**

Perspectiva del professorat

Perspectiva dels i les professionals que estan en contacte amb la població infantil i juvenil als centres d'ensenyament primari i ensenyament secundari obligatori de la ciutat

- ✓ Han estat en primera línia atenent les necessitats de l'alumnat
- ✓ Han estat un agent central de vinculació
- ✓ Dificultats i esforços = no han estat posats en valor
- ✓ Demandes i necessitats no ateses o parcialment ateses

Visio àmplia i contrastada

Metodologia: enfoc qualitatiu

TREBALL DE CAMP ETNOGRÀFIC: realització d'entrevistes en profunditat
Març i juny del 2021

Anàlisi bibliogràfica i documental

MOSTRA SIGNIFICATIVA, NO REPRESENTATIVA

Mostra **SIGNIFICATIVA** de la diversitat de centres a la ciutat, d'acord amb diferents variables: barri, públic/concertat, etapes educatives, condicions socioeconòmiques població.

Mostra de centres d'ensenyament

	CENTRE	BARRI	TITULARITAT
PRIMÀRIA (5 centres)	Sant Jaume de la FEP	La Torrassa	Concertada
	Joaquim Ruyra	Les Planes	Pública
	Patufet Sant Jordi	Centre	Pública
	Provençana	Santa Eulàlia	Pública
	Institut-Escola El Gornal	El Gornal	Pública
SECUNDÀRIA (4 centres)	Rubió i Ors	Can Serra	Pública
	Pedraforca	La Florida/Pubilla Casas	Pública
	Apel·les Mestres	Sanfeliu	Pública
	Pare Enric d'Ossó	Bellvitge	Concertada

Distribució entrevistes centres de Primària

Centres Primària	Membres de l'equip directiu	Direcció	4
		Secretaria	1
		Cap d'Estudis	0
	Equip docent	Tutor/es Cicle Inicial	0
		Tutor/es Cicle Mitjà	3
		Tutor/es Cicle Superior	4
		Atenció Diversitat	1
		Tasques d'orientació	1
	Altres	Espai Migdia	1

Distribució entrevistes centres de Secundària

Centres Secundària	Membres de l'equip directiu	Direcció	3
		Secretaria	0
		Cap d'Estudis	0
		Coordinació Pedagògica	1
	Equip docent	Tutor/es 1r ESO	2
		Tutor/es 2n ESO	1
		Tutor/es 3r ESO	2
		Atenció 4rt ESO	3
		Tasques d'orientació	2
	Altres	Tècniques d'Integració Social (TIS)	2

Distribució entrevistes Administració educativa

Administració educativa	municipal	Responsable de la Regidoria d'Educació de l'Ajuntament de L'Hospitalet de Llobregat	1
		Tècnica del Programa d'Orientació i Acompanyament-POA	1
	autonòmica	Responsable d'Innovació educativa i tecnològica del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya	1

Total entrevistes: 34

- 15 a centres de Primària
- 16 a centres de Secundària
- 3 representants administració educativa

Format virtual

IMPACTES DE LA COVID ALS CENTRES EDUCATIUS DE L'HOSPITALET

Curs 2019-20: **confinament domiciliari**

L'esclat de la pandèmia

Establir **contacte amb les famílies**: prioritat inicial dels centres (esp. alumnat d'entorns més desfavorits on el risc de desvinculació es percebia com a molt alt).

- ✓ Diferents situacions de partida pel que fa a les dades de contacte
- ✓ Intensa labor de cerca
- ✓ Dues vies de comunicació principal:
 - Entorns rendes més altes i major digitalització dels centres: **correu electrònic i plataformes digitals**
 - Entorns rendes més baixes i major precarietat: **telèfon i whatsapp**

Ho vam viure amb molt de neguit, perquè per una banda teníem uns pares que preguntaven... nosaltres que no sabíem... Tot molt precipitat, molt angoixant. Però sempre amb la idea que serien dues setmanes.

(Primària, Santa Eulàlia, Tutora Cicle Mitjà)

Situacions socioeconòmiques de les famílies

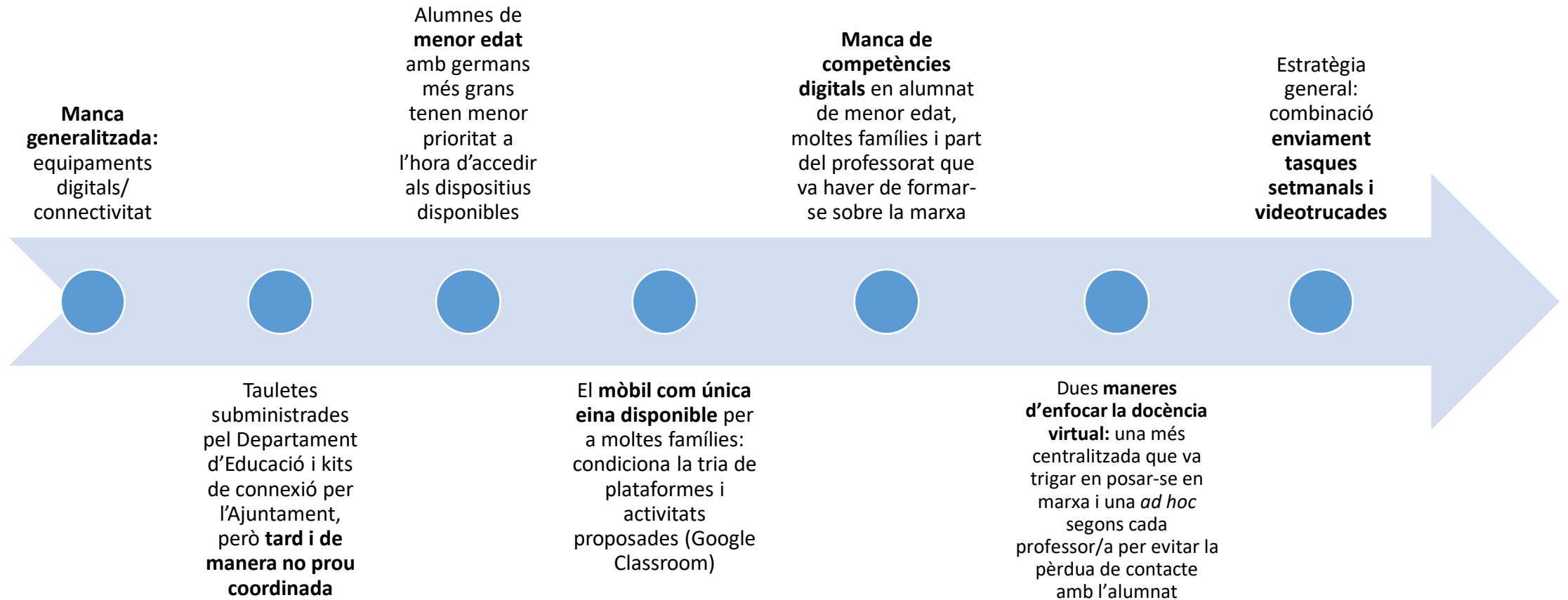
Les **diferents situacions laborals** en què es trobaven els pares i mares (tele-treball, personal sanitari, pèrdua de feina) han estat **factors decisius** a l'hora d'explicar les possibilitats de seguiment, connexió i vinculació de l'alumnat.

La pandèmia produeix **situacions de carestia importants**, a nivell d'alimentació i de condicions materials d'habitatge amb el consegüent impacte material, emocional en l'alumnat i les seves famílies

Durant els dos primers mesos el factor principal que preocupava a les famílies era el de supervivència i el de sanitat. **No tenir res per menjar, no tenir com sobreviure, no tenir com pagar una factura, no tenir com ensortir-se en el dia a dia estant confinats...** I per tant, que els diguessis que havies penjat a la web de l'escola o al blog una feineta de matemàtiques, no es que no arribés la informació, és que no feien cas perquè evidentment no estaven per aquestes coses.

(Primària, Les Planes, Equip directiu)

Disponibilitat tecnològica, competències digitals i docència virtual

No deixar ningú enrere

El que vam prioritzar va ser la part emocional de l'alumne, més que l'acadèmica. Per nosaltres era molt important que els alumnes estiguessin bé, i que portessin aquesta situació que era molt complicada, per alguns de patiment, perquè els seus pares són metges o infermeres, o que estaven malalts els familiars, o alguns que la situació els sobrepassava. **Llavors vam fer molt acompanyament. Vam dedicar moltes hores, més de les que dediques aquí normalment [...]** El que em queda és el cansament per les hores dedicades a fer el seguiment emocional dels alumnes, no 'si te sabes las preposiciones o no'. Es van fer moltes tutories individualitzades, moltes trucades...

(Secundària, Bellvitge, Equip directiu)

Redefinició absentisme

Noves categories

ABSENTISME VIRTUAL i NO LOCALITZAT (o absentisme pandèmic)

per encabir les noves circumstàncies derivades del confinament domiciliari i la virtualització de l'activitat docent.

La pandèmia com accelerador de l'absentisme

La pandèmia ha accelerat de manera notable el procés de desvinculació d'aquells infants i famílies que ja eren irregulars a l'escola. **Ha estat un accelerador. Les famílies que eren absentistes irregulars al final t'ho diuen. Totes aquestes impossibilitats la pandèmia les accelera.**

(Primària, El Gornal, Tutor Cicle Superior)

Paper de les autoritats educatives

Trobo molt malament i molt lleig que molta d'aquesta informació hagi estat als mitjans de comunicació abans que arribar-nos a nosaltres, que ens ha dificultat moltíssim la nostra feina. S'han donat informacions contradictòries que no ens han ajudat gens. **La informació arribava abans als mitjans que a nosaltres mateixos. En aquest sentit ens hem sentit molt sols, com David davant Goliat. Jo no he sentit un ajut de fora. Aquí estem i hem donat el millor de nosaltres.**

(Primària, Santa Eulàlia, Tutora Cicle Mitjà)

IMPACTES DE LA COVID ALS CENTRES EDUCATIUS DE L'HOSPITALET

Curs 2020-21: represa de les classes presencials

Reobertura dels centres/ aplicació mesures sanitàries

- ✓ Preparats a nivell digital (esforç digitalització previ)/ es manté la incertesa.
- ✓ Entusiasme/ **sobreesforç** (tota la comunitat educativa) davant les nova normativa covid: grups bombolla, entrades i sortides, nous hàbits higiene, reorganització activitats docents, reducció del joc en moviment, adaptació del menjador, etc.
- ✓ La lògica dels grups bombolla **fractura els processos de socialització** dins dels centres. Reducció de la mobilitat espacial i de la interacció social.

Per una banda, tenia moltíssimes ganes de tornar a l'escola i de viure el dia a dia dins l'escola, però alhora em neguitejava molt com viuríem una escola **amb tantes normes**. Als alumnes hem de fer-los entendre que hem de trencar els seus grups naturals per encabir-los en **grups bombolla**. Em neguitejava molt pensar que l'escola seria un espai tan normatiu constantment. I també, com tornarien a agafar un ritme després de tants mesos sense uns hàbits acadèmics, que s'havien anat desdibuixant.

(Secundària, Bellvitge, Orientadora)

Reobertura dels centres/ aplicació mesures sanitàries

- ✓ Restriccions: afecten la **tasca docent/ sobrecàrrega** (ex. necessitat de rebre'ls a la porta per escortar-los durant la pujada a l'aula, control ús dels lavabos que romanen tancats mentre no es justifiqui la necessitat d'accedir-hi; prohibició de transgredir les divisions del pati, etc.).
- ✓ Desigualtats entre els centres: la **baixada de ràtios** dels grups gràcies als “reforços covid” és una mesura que **no es va aplicar a tots els centres – alguns no contaven amb l'espai necessari** per fer-ho.
- ✓ Reforç covid: molt necessaris, però insuficients.
- ✓ Suspensió o limitació d'activitats de reforç.

Tensió criteris sanitaris i educatius

Indicacions oficials que es perceben com a perjudicials en termes pedagògics (ex. reducció dràstica de l'optativitat al segon cicle de l'ESO).

Retorn a les aules: aspectes emocionals i hàbits acadèmics

Confinament estricte, pèrdua d'hàbits, situacions familiars dures que han viscut i continuen vivint, falta de mobilitat i activitat física, abús pantalles...

Estat anímic

- Alta motivació: es valora la presencialitat i el contacte amb els/les companyes.
- PERO TAMBÉ: cansament, tristesa, desmotivació, retraïment, molt de nerviosisme, apatia, neguit i irascibilitat, manca d'energia, nivells alts d'angoixa...

Nivell i hàbits acadèmics

- Arriben amb assoliments més baixos del que els li correspondria (adquisició de competències bàsiques)/ canvi d'etapa.
- Nivell maduratiu més baix
- Manca d'hàbits escolars/ pèrdua habilitats relacionals.

'EFECTE PANDÈMIA'

ANTICIPACIÓ i ADAPTACIÓ professorat

Un cop tornats a l'escola, detectem en determinats infants que, en alguns casos, **els índex d'irascibilitat, de tolerància a la frustració, punts d'agressivitat... s'han disparat i sospitem que és l'anomenat efecte pandèmia**, només l'haver estat tancat a casa.

Moltes famílies que tenien feines molt precàries o que la seva feina va ser buscar-se la vida al carrer. Les situacions familiars que es viuen als domicilis són les que fan alterar l'estat emocional de tota la família i per tant dels infants. Hem vist com **els neguits dels infants i els nivells de conflicte que acaben en agressivitat s'han incrementat**.

(Primària, Collblanc-La Torrassa, Equip directiu)

Un alumne em va dir: 'és que jo ara tinc molta por de sortir al carrer sense mascareta. Què passa si algun dia em deixo la mascareta a casa? Em puc morir?'

(Primària, Les Planes, Tutora de Cicle Mitjà)

Registre de l'assistència i absentisme

**L'absentisme no ha variat en termes quantitativus, però sí qualitativus:
ABSENTISME PER MOTIUS COVID (es justifica per motius Covid)**

- ✓ Gestió de la por/ labor pedagògica amb les famílies: **“l'escola és un espai segur”** (cas extrem Gornal: inici amb el 50% famílies).
- ✓ Segon trimestre: normalització de l'assistència. Represa amb “normalitat”.
- ✓ Les famílies que ja abans de la pandèmia eren absentistes fan servir ara la pandèmia per justificar les seves absències.
- ✓ Intens seguiment de l'assistència/ registre. Monitoreig permanent.
- ✓ Relativa incidència de les **quarantenes**/ gestió correcte: tasques

Quarantenes

- ✓ S'ha pogut gestionar bé.
- ✓ Incidència desigual segons els centres.
- ✓ En termes generals, **no semblen haver afectat el seguiment i la vinculació de l'alumnat.**
- ✓ Desigualtats en el seguiment de les activitats proposades segons condicions materials i socials de l'alumnat (en context de confinament domiciliari)

Un nano va fer dos confinaments encadenats perquè la seva mare va donar positiu, i havia de tornar i no va poder perquè llavors van confinar el grup. Aquest curs de la primera avaluació li han quedat tres o quatre. Va agafar l'època d'exàmens i llavors els havia de fer un altre dia, ja és complicat. O fer exàmens quan no t'han explicat coses.... Se'n va ressentir.

(Secundària, Can Serra, Tutora de 4t d'ESO)

Salut mental

Recibías algún mensaje de los alumnos, como 'profe, me quiero morir', y claro, tenías que buscar... Fuera de horario, le enviabas un enlace Meet y conéctate, vamos a hablar, a nivel individualizado. Luego llamabas a la familia y te decía, 'sí que lo encuentro más nervioso, pero a nosotros no nos lo muestra'.

(Secundària, Sanfeliu, Psicopedagog i Tutor de 1r d'ESO)

¿Por qué no se ha propuesto un acompañamiento psicológico a alumnos e igual a profesorado? [...]

Los recursos de apoyo emocional ¿cómo no se han contemplado desde el Departamento de Educación de una forma amplia? No ha habido, publicaciones que se han ido haciendo, algo que sea específico.

(Secundària, La Florida-Pubilla Cases, Tutora 4t ESO)

El curs 2020-21 des de les escoles s'han detectat **problemes de salut mental**, però es **troben a faltar més directrius per part del Departament d'Educació en aquest àmbit, així com més eines per a poder anticipar-s'hi**, també pel que fa als malestars psicològics del professorat.

PANDÈMIA I VINCULACIÓ ESCOLAR

Redefinició de les funcions de l'escola

L'escola és molt més que la transmissió d'aprenentatges/ s'evidencia la diversitat de funcions

- ✓ socialització entre iguals i amb adults fora del nucli familiar
- ✓ intermediació xarxes assistència social
- ✓ detecció situacions de risc (control i seguiment)
- ✓ guarda/custòdia (davant necessitats de conciliació famílies)
- ✓ espai de socialització segur (entorns desfavorits, l'escola com a "segona casa", "via d'escapament").

El que no pot ser és que es pretengui reproduir una escola presencial en un temps virtual. Això no seria cert, perquè l'escola no són les tasques que tu poses, són totes les coses que no es veuen que passen. És tot el vincle, és tota la potència en el grup, és tot l'aprenentatge entre ells, tots els moments que es creen d'enriquiment personal que et construeixen com a persona i que vertebrun l'aprenentatge de l'alumne i l'evolució.

(Primària, Centre, Equip directiu)

Redefinició de les funcions de l'escola

Virtualització dels aprenentatges

No tot es virtualitzable
(funcions socials)

La presencialitat afavoreix el vincle amb la societat. Si esperes un alumne a les 8h, no l'esperes de qualsevol manera. Et fixes en si ha dormit bé, si ha esmorzat, quin aspecte té. Tu has de sortir de casa vestit i amb una higiene mínima.

Si arriba tard tots el dies, si no esmorza, si té son... tot això fa saltar una alarma. *En temps de confinament no existia aquesta obligació que un alumne té com a membre d'una comunitat educativa d'arribar puntual i presentable a classe.* Crec que això és una manera també de crear vincles.

(Secundària, La Florida-Pubilla Cases, Equip directiu)

Nova prioritització de les funcions de l'escola

Mantenir del vincle

Aposta per reforçar **comunicació i cohesió de grup, no eixamplar desigualtats** (entorns socials més desfavorits)

Acomodació (comunicativa) a distintes situacions i capacitats de seguiment

Atenció social i emocional. Alumnat i famílies.

Preservar la funció d'intermediació amb serveis socials

Funció instructiva

- Tensions: risc/ por d'endarreriment acadèmic (canvi de cicle)
- Els recursos tecnològics (entorns virtuals d'aprenentatge) → **mostren el seu potencial diferenciador (escletxa tecnològica/ escletxa social)**

➤ **Preservar la funció anivelladora de l'escola**

Érem conscients que, a més dels treballs que anaven enviant, el més important era que els infants estiguessin en contacte i tinguessin el nostre recolzament, això era prioritari. Si haguéssim posat l'accent en fer classes virtuals, primer, haguéssim tinguts mestres com jo que **haguéssim tingut moltíssimes dificultats i, segon, haguéssim deixat de banda un alumnat, no l'haguéssim tingut en compte per res, totalment penjat.** De la manera que ho vam fer, vam arribar realment a moltíssimes famílies i a moltíssimes problemàtiques.

(Primària, Santa Eulàlia, Tutora Cicle Mitjà)

Enfortiment vincle família-escola

Professorat-famílies

El confinament permet un accés més directe a les famílies i un major grau d'empatia amb les situacions vitals dels infants; facilita un coneixement més aprofundit de les realitats familiars

Famílies-professorat

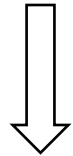
Apropament de les famílies a l'escola. Les famílies han vist que l'escola es preocupava per elles i ho han agraït

Aquest ha estat el curs en què he tingut un grau més alt de coneixement de les meves famílies. Una cosa que aquí sempre ha costat molt és dinamitzar les famílies perquè vinguin a les reunions trimestrals. Jo he passat cursos que a les famílies, excepte dos o tres trucades, no les he vist. En aquest cas, al trucar una per una, el grau de coneixement de cada infant i de la família que hi ha darrera és molt més gran i això és positiu.
(Primària, El Gornal, Tutor Cicle Superior)

Hi ha hagut un vincle més fort. Hem traspassat aquesta barrera de nosaltres som els docents, vosaltres sou les famílies. Hem entrat una mica més en la vida d'aquests nens. I això ens ho han agraït les famílies.
(Primària, Santa Eulàlia, Equip directiu)

La família: factor essencial de vinculació escolar

Virtualització de la tasca docent - comporta delegar en les famílies part important de l'acompanyament escolar - **LLARITZACIÓ**

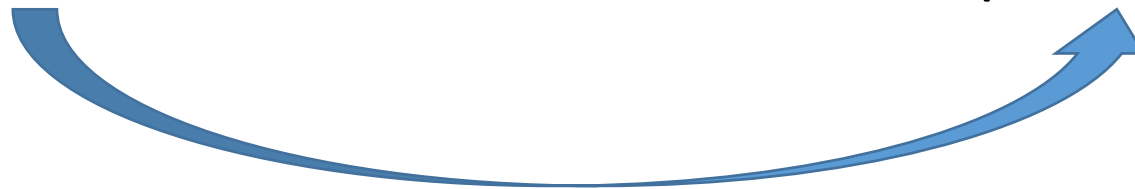

ROL preminent de l'acompanyament familiar en el manteniment de la motivació i l'actitud activa de l'alumnat: acompanyar activitats lectives/ donar-hi valor i importància

S'evidencien les distintes **capacitats** per assumir aquest rol d'acompanyament:

- ✓ incapacitats materials
- ✓ disponibilitat de temps
- ✓ habilitats necessàries (domini idioma, destresa ús de la tecnologia)
- ✓ condicions habitacionals
- ✓ condicions laborals
- ✓ valoració de l'escola

Desigualtats socials
(estructurals/ sobrevingudes)

La família: factor essencial de vinculació escolar

Recordo alguns pares que estaven molt a sobre, perquè també disposaven del temps, i feien que els nanos s'hi possessin. Aquells que millor van respondre crec que va ser perquè les famílies hi estaven a sobre. Famílies que en els primers temps estaven al darrere, tele-treballant. **La majoria dels nanos que feien un bon seguiment, hi havia uns pares que responien.**

(Secundària, Bellvitge, Tutor 1º ESO)

No és tant si són paies o gitanes, és més pel tema del valor relatiu que se li dona a l'escola i com responen davant d'ella. **Motivacions diferents, resultats diferents. Al final es un tema relatiu a quin valor li donen a l'escola.**

(Primària, El Gornal, Tutor Cicle Superior)

El paper de la família té un pes molt important. Des de la pròpia trajectòria acadèmica i vital... Quines són les meves expectatives, *què n'espero de l'escola?* La confiança que jo tinc en el paper de l'escola i el que aquí es desenvolupa. I també la disponibilitat que jo tinc, de temps, per fer l'acompanyament. Aquell alumne que quan arriba a casa té un acompanyament, té una motivació respecte a la importància que té l'escola... i les condicions en les que viu també. I necessitats bàsiques cobertes. **Perquè de vegades potser s'hi dona molta importància [a l'educació], però si no tens unes condicions bàsiques, es fa difícil.**

(Secundària, Bellvitge, Orientadora)

Professionals: paper actiu en el manteniment del vincle

- ✓ Capacitat d'anticipació i adaptació del professorat
- ✓ Evitar que s'agreugin situacions proclius a la desvinculació.
- ✓ Comunicació forta. Atenció emocional.
- ✓ Tasca informativa permanent amb la represa: gestionar la por; donar confiança; anar darrera les famílies.
- ✓ Sobreesforç no reconegut, ni socialment ni econòmicament: es difuminen els horaris, es perd totalment el dret a la desconexió tecnològica.
- ✓ Manca de recursos institucionals

RISCOS

Limitació al dret universal a l'educació

Per mi el més important era estar allà amb ells, tot i que no estava físicament, però que veiessin que hi havia una persona que podia escoltar-los... per qualsevol cosa que tinguessin necessitat, estar allà. Va ser molt dur en el cas d'una alumna, perquè els pares vivien al carrer. Van estar amb la tècnica d'integració social movent tot el possible, a veure si trobaven algun lloc per dormir. La meva alumna i el seu germà s'estaven a casa d'una amiga. Tot i això van intentar parlar amb serveis socials, no va ser possible. Llavors el que vaig fer amb aquesta alumna va ser quedar al parc a l'Hospitalet i llavors anàvem a dinar juntes, tot això perquè es traiés el segon de l'ESO, perquè sinó no entregava res. I després de dinar fèiem en un bar les tasques que els havien enviat els profes per recuperar matèries, perquè aquesta noia sí que es va despenjar completament.

(Secundària, La Florida-Pubilla Cases, Tutora aula SIEI)

CONCLUSIONS

- 1. L'escletxa digital com a símptoma de l'escletxa social**
- 2. Visibilització i reforç de la funció social de l'escola**
- 3. El professorat com a factor essencial de vinculació escolar**
- 4. Limitació del dret universal a l'educació**
- 5. Redefinició de les formes d'absentisme**
- 6. Atenció insuficient a l'alumnat amb necessitats educatives especials (NEE)**
- 7. Acceleració del procés de digitalització dels centres educatius, amb límits i riscos**
- 8. La pandèmia com a oportunitat: vincle família-escola i reflexió sobre la funció socioeducativa de l'escola**

Agraïments

Observatori de la Infància de L'Hospitalet de Llobregat
Ajuntament de L'Hospitalet de Llobregat

Molt especialment, agraïm als i les professionals vinculats als centres educatius de la ciutat i a les professionals de l'administració educativa municipal i autonòmica, que ens han ofert el seu testimoni i ens han brindat el seu temps i la seva confiança en un moment d'excepcionalitat educativa i social.